

практики. Електронний ресурс. Режим доступу:
<http://dndekc.mvs.gov.ua/?p=2516>.

Фурман Я.В.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА ПРИ ПРОВЕДЕННІ МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Розглядаючи проблеми критеріїв оцінки творів мистецтва, необхідно зосередити увагу на аналізі основних принципів експертизи пам'яток культури – об'єктивності, історизму, всебічності і комплектності. Від найдавніших часів і до останніх століть мистецтвознавці, що брали на себе право визначення авторства якого-небудь предмета, ґрунтувалися у своїх висновках на аналізі якихось художніх ознак і накопичених знань, частина з яких була вирішальною. Для завершення свого дослідження експерт знаходить, на свій погляд, безперечні й об'єктивні аргументи, що надають можливість дійти висновку: об'єкт дослідження є роботою конкретного майстра або фальсифікацією. Аналогічна позиція і багатьох сучасних експертів.

Осмилення предметної культури здійснювалося людством на різних рівнях і в різних площинах, починаючи з філософських екскурсів мислителів античності, що порушували питання співвідношення утилітарності й краси, і завершуючи численними спробами практиків предметної творчості установити фактори, що визначають зміст і форму речей, намітити принципи створення цих об'єктів, вимоги до них і т.ін.

Сьогодні проблема оцінювання творів мистецтва не зводиться до розуміння об'єкта вивчення, що складається з його специфіки і типології. Також важливою є системна постановка питання, яка розглядає, не лише випадкові закономірності, а й основні риси досліджуваного узагальненого об'єкта. До того ж, не окремо взятих, а тих, що утворюють систему.

Проблема вимірювання виникає завжди, коли стає можливим оцінювати предмети культури математичними засобами.

Кожна експертиза передбачає численні посилання на культурні традиції, наявне історико-культурне середовище і спосіб переміщення конкретних цінностей. Якість культурних цінностей завжди виявляється в контексті мети їхнього використання.

Важливе місце у структурі дослідження творів мистецтва займає системний підхід. Цей підхід ґрунтовно відпрацьовано в численних роботах відповідної спрямованості, що дозволило відокремити низку принципів положень, які відкрили можливість досліджувати твори мистецтва під різними кутами зору. Йдеться про три основні взаємозалежні площини: предметно-структурну, функціональну й історичну.

Предметно-структурний аспект особливо необхідний для експертної

визначенні видимості об'єкта перешкоди понятими, вони не завжди однакові у сприйнятті, і можуть вказувати початкову видимість, коли об'єкт вже добре видно, або коли його ще не видно, але поняті задалегідь знають його орієнтовне місцезнаходження.

Збільшувати чи ні, диференційований час руху водія на 0,6 сек. для конкретної дорожньо-транспортної ситуації, вирішує експерт згідно з методичними рекомендаціями. Зрозуміло, що це зробити йому набагато легше і головне аргументовніше, якщо буде дещо розширена інформація в указаному аспекті, а не тільки значення видимості перешкоди, як відстані від об'єкта до переднього бамперу автомобіля. Наприклад, – перешкода (пішохід) в момент виникнення небезпеки (момент початкової видимості) малопомітний, оскільки одягнений в темну одягу, чи навпаки, має фрагменти одягу світлого кольору чи елементи світловідбивачів. Також об'єкт може бути малопомітним, якщо його видимість встановлена як силуєт в світлі фар зустрічного автомобіля або вуличного освітлення.

Експерти-автотехніки в практичній роботі мають нахил до збільшення диференційованого часу руху водія на 0,6 сек. для дорожньо-транспортної ситуації в умовах обмеженої видимості, додатковим аргументом для чого є той факт, що фіксація видимості перешкоди визначається при слідчому експерименті, коли автомобіль перебуває в статичному положенні, а не рухається як при дорожньо-транспортній пригоді по дорозі, яка в більшості має стан покриття, далекого до ідеального.

На перший погляд, величина 0,6 сек., на яку може бути збільшений диференційований час руху водія, здається незначною, щоб приділяти їй стільки уваги. Але якщо її визначити у відстані, наприклад при швидкості автомобіля 90 км/год. – 15 м, то можна зрозуміти, що вона може не тільки вплинути на висновок, а й зробити його протилежним. Особливо це відчутно при відповіді на головне питання, що вирішує автотехнічна експертиза для встановлення відповідальності водія, – чи мав він технічну можливість запобігти наїзду.

Бондар М.Є., Сукманова Т.О.

ВИКОРИСТАННЯ КІЛЬКІСНИХ ТА МОДЕЛЬНИХ МЕТОДІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПОЧЕРКОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПІДПИСІВ, ВИКОНАНИХ У НЕЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ

Підписи, виконані у незвичайних умовах, у даний час є доволі поширеними об'єктами дослідження у судово-почеркознавчій експертизі. Ці підписи виконуються під впливом на особу певних збиваючих факторів: природних (зовнішніх – до яких, зокрема, відносяться незручна поза особи, незвичний пишучий прилад чи матеріал письма тощо, чи внутрішніх – таких, як вікові зміни організму, захворювання, що впливають на письмово-рухові функції людини, обмеження зорового контролю, алкогольне сп'яніння, стрес та ін.) або штучних, пов'язаних з

навмисною зміною виконавцем свого почерку (виконання підписів з наслідуванням підпису певної особи, із застосуванням технічних прийомів, а також з навмисною зміною ознак власного підписного почерку при виконанні підпису від свого імені).

Підписи, виконані у незвичайних умовах, є не лише значно поширеними об'єктами почеркознавчого дослідження, але й найбільш складними в плані розв'язання поставлених завдань з огляду на відносно малий обсяг наявного в них графічного матеріалу і зміни почеркових ознак виконавця під впливом тих чи інших збиваючих факторів. Тому відносно вказаних почеркових об'єктів необхідно розробляти та використовувати поряд з традиційними і такі методи дослідження, що дозволяють надати експерту додаткову інформацію та максимально об'єктивізувати його оціночну діяльність.

У судовому почеркознавстві у різний час розроблялися математичні методи, що ґрунтуються на імовірнісному моделюванні. На основі цих методів створені окремі методики вирішення різного роду експертних завдань, в тому числі й стосовно підписів, виконаних у незвичайних умовах: методика встановлення факту виконання підпису в стані алкогольного сп'яніння, що призначена для вирішення відповідного діагностичного завдання; методика дослідження коротких і простих підписів з метою визначення їх справжності або несправжності, що дозволяє розмежувати справжні підписи та підписи, виконані з ретельним наслідуванням після попереднього тренування; методика встановлення справжності (несправжності) підписів, виконаних у незвичайних умовах (навмисна зміна, наслідування, стан алкогольного сп'яніння і стресу), спрямована на вирішення інтеграційного (діагностичного та ідентифікаційного) завдання. Варто зазначити, що вказані методики використовуються експертами СЕУ МЮ України вкрай рідко, в основному через їх трудомісткість, а також у зв'язку з тим, що для їх застосування необхідна значна кількість порівняльного матеріалу, а це не завжди можливо у сучасних умовах роботи експерта-почеркознавця.

На наш погляд, на сучасному етапі розвитку судового почеркознавства в Україні доцільно надавати перевагу створенню таких методик, що забезпечували б тісну взаємодію людини й ЕОМ у процесі вирішення завдання з можливістю оперативного внесення людиною коректив, виправлень, доповнень і змін у процесі дослідження. Тобто в цьому випадку при розробці автоматизованої системи метою є не досягнення повного вирішення того чи іншого завдання з остаточним висновком, а надання експерту додаткового обсягу інформації з видачею рішення в рекомендаційній формі, за допомогою чого він зможе швидше, з вищим ступенем надійності дійти певного висновку. Іншими словами, необхідно прагнути до оптимального сполучення можливостей людини й ЕОМ, що доповнюють одне одного, у судово-експертній діяльності, і це

Судово-експертне право, як і будь-яка інша галузь права, не є простою сукупністю норм, що регулюють відносини певного виду. Всі норми взаємопов'язані й формують систему із більш-менш чіткою внутрішньою структурою і внутрішнім поділом.

Пропонується визначити **судово-експертне право** як систему загальнообов'язкових комплексних норм (правил), що регулюють відносини у сфері зайняття судово-експертною діяльністю, встановлюються і охороняються державою.

Бажаною була би кодифікація цих норм, тобто створення не тільки Закону України «Про судово-експертну діяльність», а взагалі єдиного Кодексу судово-експертного права, в який включити всі норми різних галузей права, закони та деякі норми підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема, врегулювати засади проведення судових експертиз в різних видах процесу, можливість дистанційного допиту судового експерта [10] тощо.

Список використаних джерел

1. Колдин В.Я. Экспертиза в управлении и праве / В.Я. Колдин // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ. – 2000. – №3.
2. Сегай М.Я. Судебная экспертология: объект, предмет, природа и система науки / М.Я. Сегай // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – Вип. 3. – Харків: Право, 2003. – С. 25.
3. Форис Ю.Б. О формировании судебно-экспертного права: постановка проблемы / Ю.Б. Форис // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – Вип. 3. – Харків: Право, 2003. – С. 45.
4. Клименко Н.І. Судова експертологія: курс лекцій / Н.І. Клименко // К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. – 528 с.
5. Вараксин В.И. Судебно-экспертное право. Этапы становления / В.И. Вараксин, С.А. Смирнова // Вестник криминалистики / Отв. ред. А.Г. Филиппов. – Вып. 1 (13). – М.: Спарк, 2005. – С. 76.
6. Плешаков С.М. К вопросу о возникновении судебно-экспертного права / С.М. Плешаков // Научные труды. Российская академия юридических наук. – Вып. 9: В 3 т. Т. 3. – М.: Юрист, 2009. – С. 1146-1149.
7. Нестеров А.В. Экспертика: общая теория экспертизы. – М.: Типография НИУ ВШЭ, 2014. – 261 с.
8. Сорокотягина Д.А. Судебная экспертиза: Учебное пособие / Д.А. Сорокотягина, И.Н. Сорокотягин. // Ростов н/Д.: Феникс, 2006. – 336 с.
9. Старцев О.В. Підприємницьке право: Навчальний посібник. – Київ: Істина, 2006. – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ebk.net.ua/Book/PP/01-1.htm>.
10. Клименко Н.І. Допит експерта і проведення деяких видів експертиз у режимі відео конференції / Н.І. Клименко // Науковці та практики зібралися за круглим столом, щоб обговорити проблеми експертної

судово-експертна діяльність, що розглядається як цілісне утворення, яке для свого функціонування вимагає регулювання її окремими нормами різних галузей права у комплексі.

Комплексний характер судово-експертного права впливає на характер співвідношення цієї підгалузі з іншими галузями права. З кожної класичної галузі права судово-експертне право відбирає відповідні правові норми, що прямо або опосередковано регулюють відносини, які складаються у зв'язку із судово-експертною діяльністю.

Одночасно судово-експертне право можна розглядати і як комплексну галузь законодавства, тобто як систему правових норм, що регулюють судово-експертну діяльність – діяльність держави, юридичних і фізичних осіб із забезпечення правосуддя незалежною, об'єктивною і кваліфікованою експертизою, здійснюваною професійними (атестованими) судовими експертами [2]. Вказана система правових норм міститься в нормативних актах різної юридичної сили (кодекси, закони, підзаконні нормативно-правові акти до локальних включно), створюючи тим самим своєрідний нормативний масив.

Судово-експертне право фактично утворилося на основі галузей цивільного, адміністративного і трудового матеріального права, а також кримінального, цивільного, господарського, адміністративного процесуального права. Але, правовідносини, що є його предметом, у процесі розвитку набувають все більше специфічних рис. Судово-експертні відносини за своїм змістом і порядком регулювання суттєво відрізняються від галузевих, зокрема, адміністративно-правових. Вони є іноді нормативно-врегульованими (нормами матеріального або процесуального права), а в деяких випадках договірними.

Якщо ретельно проаналізувати підзаконні нормативно-правові акти про відповідність їх одночасно засадам процесуального, цивільного, адміністративного, господарського і трудового права, то виявиться, що якщо певна стаття, пункт, підпункт тощо відповідають засадам однієї галузі права, то не відповідають засадам іншої, і одночасно відповідають лише одній певній галузі, хоча регулюють суспільні відносини, що знаходяться в «місці перетину» зазначених галузей права.

Відокремлюючи певні норми від «материнських» галузей, без урахування визначених законом засад здійснення судово-експертної діяльності, не можна побудувати цілісну внутрішню несуперечливу систему норм, що регулюють відносини в процесі здійснення (чи які пов'язані зі здійсненням) судово-експертної діяльності. У цієї діяльності є власні, визначені законом, принципи, котрим не повинні суперечити окремі, регулюючі її норми. Тому вбачається доцільним додатково провести розмежування галузі судово-експертного права від інших суміжних галузей на підставі специфічної системи принципів судово-експертної діяльності.

повинно знаходити відображення в створюваних методиках експертного дослідження.

Виходячи з викладеного вище, найбільш перспективним напрямом у сфері автоматизації судово-почеркознавчої експертизи уявляється створення і використання експертних систем, що є одним з важливих досягнень в галузі штучного інтелекту. Експертна система – це така обчислювальна система, що використовує знання фахівців про певну конкретну вузько спеціалізовану предметну сферу і яка в межах цієї сфери здатна приймати рішення на рівні експерта-професіонала [1].

Засновником створення експертних систем у судовому почеркознавстві був видатний криміналіст, кандидат юридичних наук, В.В. Липовський. Ним же (разом з програмістом І.Л. Косолаповим) у 1994 році вперше у країнах СНД на базі Київського НДІСЕ було розроблено експертну систему «OLDMAN» [2], яка дозволяла в діалоговому режимі проводити повний і всебічний аналіз підписів від імені осіб похилого та старечого віку з метою встановлення характеру збиваючих факторів, що впливали на виконавця підпису.

У 1997-2001 рр. співробітниками СЕУ МЮ України для дослідження підписів, виконаних у незвичайних умовах, була розроблена експертна система «Dia» [3], до якої складовою частиною увійшла і база знань експертної системи «OLDMAN». Експертна система «Dia» за суттю та функціональним значенням є окремою методикою судово-почеркознавчої експертизи, яка сполучає якісні та кількісні методи дослідження і має на меті вирішення діагностичного експертного завдання – встановлення характеру збиваючих факторів (природних або штучних), які впливали на виконавця підпису в процесі його нанесення. Дана експертна система представлена у вигляді програмного продукту, при створенні якого використовувалися відомості з науково-методичної літератури, матеріали експертної практики та експериментальних досліджень, а також досвід експертів-почеркознавців, їх спеціальні знання, що знайшли відображення у числових показниках експертних оцінок діагностичних ознак. Експертна система «Dia» доволі проста та зручна у використанні, не вимагає у експерта значних часових витрат (що дуже суттєво при великому експертному навантаженні та стислих термінах проведення експертиз), тому вона активно використовується в експертній практиці та при підготовці експертів-почеркознавців.

На основі експертних систем «OLDMAN» та «Dia» у Київському НДІСЕ було розроблено експертну систему «VESNA» [4] та відповідну комп'ютерну програму зі встановлення конкретної збиваючої причини, що впливала на виконавця підпису, нанесеного у незвичайних умовах.

Принципи розробки зазначених експертних систем можуть бути використаними для створення інших аналогічних програм, спрямованих на вирішення різного роду складних завдань судово-почеркознавчої експертизи.

Список використаних джерел

1. Интеллектуализация ЭВМ. Перспективы развития вычислительной техники / Под ред. Ю.М. Смирнова – М. : Высшая школа, 1989. – Кн. 2.
2. Разработка экспертной системы по диагностическим исследованиям подписей, выполненных от имени лиц пожилого и старческого возраста : отчет о НИР / исп. В.В. Липовский. – К. : КНИИСЭ, 1994.
3. Створення експертної системи з діагностичного дослідження підписів з ознаками порушення координації рухів їх виконавців : звіт про НДР / викон.: М.Є. Бондар, Т.О. Сукманова, Ю.М. Беляк та ін. – К. : КНДІСЕ, 2001.
4. Створення експертної системи по встановленню конкретної збиваючої причини, що впливала на виконавця підпису : звіт про НДР / викон.: Т.О. Сукманова, М.Є. Бондар. – К. : КНДІСЕ, 2010.

Брисковська О.М.

МОЖЛИВОСТІ РОЗШУКУ БЕЗВІСТІ ЗНИКЛИХ З ВИКОРИСТАННЯМ БІОМЕТРИЧНИХ ДАНИХ

Біометрія – це вимірювання унікальних характеристик окремо взятої людини. Це можуть бути як унікальні ознаки, отримані особою з народження, наприклад: ДНК, відбитки пальців, радужна оболонка ока; так і характеристики, придбані з часом або ж здатні мінятися з віком або зовнішньою дією. Наприклад: почерк, голос або хода. Тобто, біометрія – це система розпізнавання людей по одній або більше фізичних або поведінкових рисах. На сьогодні існує багато методів біометричної ідентифікації, які можна розділити на дві великі групи: фізіологічні і динамічні. **Фізіологічні методи** ґрунтуються на фізіологічній характеристиці людини, тобто унікальних властивостях особи, даній їй від народження і невід'ємні від її:

– *за відбитком пальця*, в основі цього методу лежить унікальність для кожної людини візерунок папілярних узорів на пальцях рук;

– *за формою долоні*, такий метод побудований на розпізнанні геометрії (форми) кисті руки. За допомогою спеціального пристрою, що дозволяє зробити тривимірний образ кисті руки, для отримання цифрової розгортки, що ідентифікує людину.

– *за розташуванням вен на тильній стороні долоні*, ґрунтується на тому, що розташування вен на долоні унікально так само, як і відбитки папілярних узорів – це метод безконтактної ідентифікації. За допомогою інфрачервоної камери прочитується малюнок вен на тильній стороні долоні або кисті руки, отримане зображення обробляється і за схемою розташування вен формується цифрова розгортка. Ця технологія досить надійна і потребує впровадження у правоохоронну систему у вигляді єдиної бази венозних малюнків;

– *за сітківкою ока*, це спосіб ідентифікації за малюнком кровоносних

доказів і доведенні перед судом їх переконливості, визначають особливості процесу призначення і проведення експертних досліджень порівняно із кримінальним, цивільним, господарським або адміністративним судочинством (ст. 43).

Суттєві особливості третейського процесу потребують законодавчого розширення використання спеціальних знань для забезпечення правосуддя у третейській юрисдикції, що має інституційні основи.

Список використаних джерел

1. Великий енциклопедичний юридичний словник. – К.: Юридична думка, 2007. – 990 с.
2. Закон України «Про третейські суди», від 11.05.2004, № 1701-IV.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К.: Паливода А.В., 2012. – 54 с.
4. Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 №4038-ХІІ.

Форіс Ю.Б.

ПОНЯТТЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ПРАВА

Проблемам правового регулювання судово-експертної діяльності приділяли увагу вітчизняні та зарубіжні вчені Т.В. Авер'янова, І.А. Алієв, Р.С. Белкін, А.І. Вінберг і Н.Т. Малаховська, В.Г. Гончаренко, А.В. Дулов, Н.І. Клименко, В.Я. Колдин, М.Я. Сегай та інші.

Оптимізація судово-експертної діяльності шляхом нормативно-правового регулювання видається нагальною проблемою сучасності.

В.Я. Колдін запропонував регламентувати експертну діяльність взагалі, включаючи до неї всі види експертних досліджень, висновки яких необхідні для прийняття «правових та управлінських рішень» [1].

М.Я. Сегай запропонував виділити окремий блок завдань судової експертології: правові засади судово-експертної діяльності [2]. В рамках цієї наукової концепції з'явилася ідея про виокремлення галузі судово-експертного права, висунута Ю.Б. Форіс ще у 2003 році [3], і підтримана деякими вітчизняними та зарубіжними вченими [4, 5, 6, 7, 8].

Доцільним вважаємо викласти концепцію судово-експертного права як окремої галузі права і законодавства.

Судово-експертне право не є класичною галуззю права. Воно сформувалося відносно недавно в результаті необхідності врегулювання специфічних відносин, що виникають у зв'язку із судово-експертною діяльністю.

Судово-експертне право за своєю природою має вважатися комплексною галуззю права. На відміну від основних (класичних) галузей права, які формуються за предметом правового регулювання (тобто сферою однорідних відносин), комплексні – формуються за такою підставою (ознакою), як об'єкт правового впливу [9]. Таким **об'єктом** є